

РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 378.014.5.016:796/799(477)

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.4>

Базиляк Наталія Олегівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри української та іноземних мов

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського,

ORCID ID: 0000-0002-9475-1213

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ПІДХОДІВ У СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

TRANSFORMATION OF STATE HUMANITARIAN POLICY IN THE CONTEXT OF DIFFERENTIATION OF MANAGEMENT APPROACHES IN SYSTEM OF MODERN INCLUSIVE EDUCATION

У статті визначено, що державна гуманітарна політика в контексті диференціації управлінських підходів приносить свої переваги і впливає на розвиток та інновації закладів вищої освіти. Одним із найскладніших завдань закладів вищої освіти на сучасному етапі є створення умов та ініціювання діяльності щодо зменшення несприятливих умов навчання. Освітня нерівність станом на сьогодні є доконаним фактом, тому навчання у закладі вищої освіти має забезпечити кожній молодій людині достатні умови для повноцінного розвитку, гідної самореалізації та участі у суспільно-культурному житті.

Обґрунтовано, що одним із пріоритетів сучасної системи освіти є створення можливостей для повноцінної участі в ній молодих людей, які відрізняються один від одного за різними критеріями цінностей і водночас конструктивно використовувати потенціал диференційованості, який існує в будь-якому освітньому просторі. Тому, формування та реалізація освітньої діяльності з ідеями інклюзії, виходячи з того, що в кожній молодій людині, незалежно від рівня інтелектуальної підготовленості, соціального статусу, культурної приналежності є важливий потенціал з точки зору соціального розвитку набуває все більшого значення. Активна участь у різноманітній соціокультурній реальності, що динамічно змінюється, вимагає не лише здобуття знань, а й низки компетенцій.

Доведено, що використання потенціалу диференційованості для збагачення освітнього процесу сьогодні непросте, тому існує низка бар'єрів, які заважають ефективній взаємодії та комунікації. Необхідно вирівняти можливості для молодих людей, які належать до груп соціальних меншин та позбавлених доступу до різних сфер суспільного життя. Диференційованість надання послуг є можливістю забезпечити розвиток та покращення якості всієї системи закладів вищої освіти. Зазначений підхід відповідає вирішенню проблемам соціальної ізоляції, в якій важливу роль відіграють навчання та виховання молодого покоління.

З'ясовано, керівники закладів вищої освіти повинні робити акцент на системних, комплексних організаційних рішеннях, які підтримують рівні соціальні можливості. Державну гуманітарну політику в контексті диференціації управлінських підходів слід розглядати як розроблену концепцію координації з особливим акцентом на вирівнюванні людських можливостей та протидії соціальному дисбалансу. Диференціація управлінських підходів поєднує стратегію державної гуманітарної політики в цілому та її основні завдання і стратегію управління людським капіталом закладів вищої освіти.

Ключові слова: інклюзивна освіта, управлінські підходи, державна гуманітарна політика, заклад, трансформація, диференціація, контекст, сучасний етап, трансформація, людський капітал.

The article states that the state humanitarian policy in the context of differentiation of management approaches brings its advantages and influences the development and innovation of higher education institutions. One of the most difficult tasks of higher education institutions at the present stage is to create conditions and initiate activities to reduce adverse learning conditions. Educational inequality is currently a fait accompli, so higher education should provide every young person with sufficient conditions for full development, dignified self-realization and participation in socio-cultural life.

It is substantiated that one of the priorities of the modern education system is to create opportunities for full participation of young people who differ from each other in different criteria of values and at the same time constructively use the potential

for differentiation that exists in any educational space. Therefore, the formation and implementation of educational activities with the ideas of inclusion, based on the fact that every young person, regardless of level of intellectual fitness, social status, cultural affiliation has important potential in terms of social development is becoming increasingly important. Active participation in the diverse socio-cultural reality, which is changing dynamically, requires not only the acquisition of knowledge, but also a number of competencies.

It has been proven that using the potential of differentiation to enrich the educational process today is not easy, so there are a number of barriers that hinder effective interaction and communication. Opportunities for young people belonging to social minority groups and deprived of access to various spheres of public life need to be equalized. Differentiated service delivery is an opportunity to ensure the development and improvement of the quality of the entire system of higher education institutions. This approach corresponds to solving the problems of social isolation, in which education and upbringing of the younger generation play an important role.

It was found that the heads of higher education institutions should focus on systemic, comprehensive organizational solutions that support equal social opportunities. State humanitarian policy in the context of differentiation of management approaches should be considered as a developed concept of coordination with special emphasis on equalization of human capabilities and combating social imbalance. Differentiation of management approaches combines the strategy of state humanitarian policy in general and its main objectives and the strategy of human capital management of higher education institutions.

Key words: inclusive education, managerial approaches, state humanitarian policy, institution, transformation, differentiation, context, modern stage, transformation, human capital.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Головною метою інклюзивної освіти є створення відповідної атмосфери у навчанні, за якої кожна молода людина незалежно від походження, зовнішності, стану здоров'я, віку, почуватиметься в закладі вищої освіти цінною та прийнятною, завдяки чому зможе повною мірою використовувати свій потенціал [7]. Зазначений підхід вимагає кардинальної зміни мислення посадових осіб, які працюють у закладі вищої освіти, а також державних службовців, що працюють у соціально-гуманітарній сфері.

Сьогодні необхідно, щоб управлінський персонал адміністрації закладів вищої освіти зайняв позицію, яка характеризується розумінням і повагою до індивідуальних потреб і очікувань молодих людей з особливими потребами. Основна відповідальність за надання можливостей інклюзивного навчання покладається на керівників закладів вищої освіти. Надання освітніх послуг через систему інклюзивного навчання має стати важливою пропагандистською діяльністю, яка впливає на ставлення до молодих людей, спрямована на боротьбу з дискримінацією та насильством на засадах диференційованих управлінських підходів [5]. На даному етапі державна гуманітарна політика набула трансформаційного характеру, а різноманітність, мінливість та диференційованість визначають її стратегію.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Згідно з твердженнями сучасних дослідників інклюзія є категорією, яка протистоїть виключенню, маргіналізації, сегрегації молодих людей, що відрізняються, відхиляються від норм

здоров'я, культури та суспільства, або не відповідають нормативним очікуванням чи моделям домінуючих інституцій та громади [13]. Актуальним є дискурс, контрольований педагогікою особливих потреб, у межах якого відбувається суперечка між прихильниками інституційної та соціальної інтеграції осіб з особливими потребами.

Широку програму структурної та функціональної профілактики соціальної нерівності у доступі до культури пропонує шведський соціолог Горан Терборн. Усвідомлена відповідним чином інклюзія постає як моральна норма, політичний принцип, відкритість до відмінностей і типів орієнтації, рівне ставлення до всіх відмінностей, зняття бар'єрів. Натомість, Базіл Бернстайн припускає, що якщо освіта для інклюзії означає підтримку кожної особистості в повній мірі її потенціалу розвитку, то повноцінний розвиток особи також стосується внутрішньо психічних сфер. Окрім того, Філ Бейліс відкидає традиційний підхід до людей з обмеженими можливостями і пропонує розглядати феномен особливих потреб як частину людського досвіду і розглядати його як центральне питання планування соціальних послуг, які приносять користь людям.

Мета статті полягає в обґрунтуванні державної гуманітарної політики на новітніх управлінських підходах щодо диференціації надання послуг в закладах вищої освіти у системі інклюзивного навчання молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Освіта та виховання молодого покоління на засадах рівності всіх людей незалежно від статі, раси чи етнічного походження, релігії, переконань, віку є єдиним способом розвитку відповідального та демократичного громадянського

суспільства. Соціальна рівність громадян передбачається законодавчими актами, але не гарантує рівного ставлення, тому органи державної влади зобов'язуються запроваджувати принципи протидії дискримінації.

Сьогодні важливо вміти виявляти фактичні відмінності, мати відповідний підхід, надійний аналіз, що виходить за рамки стереотипного мислення і запропонувати відповідні рішення [1]. Реалізація управлінських підходів на засадах диференційованості є багатоступінчастим процесом і багато в чому залежить від кадрових та організаційних можливостей об'єкта. Диференційованість сприяє взаємному навчанню і підвищенню почуття лояльності, зокрема інститути, які застосовують політику різноманітності, мають більше шансів отримати перевагу над конкурентами.

Краще розуміння явищ пов'язаних із диференційованістю та їх надійний аналіз допомагають на ранній стадії протидіяти небажаним ситуаціям [3]. Управління диференційованістю також породжує труднощі, пов'язані з її реалізацією, зокрема стереотипи та упередження; відсутність знань про законодавчі положення, що стосуються компенсаційних заходів або рівного ставлення; відсутність рішень для протидії несправедливому поводженню; недостатня підготовка управлінського персоналу у сфері управління диференційованістю; соціокультурні закономірності.

Управління диференційованістю в закладі вищої освіти має сенс лише в тому випадку, якщо воно є важливою частиною загального публічного управління. В інклюзивній освіті ключовою поведінкою осіб, які приймають рішення, є послідовність повідомлення, адресованого всім працівникам. Підтримка осіб, які беруть участь у тій чи іншій ситуації, не може бути зведена до одноразової дії і має носити системний характер. Під соціальною інтеграцією, у свою чергу, слід розуміти включення та прийняття осіб з особливими потребами, як повноцінних та активних учасників різноманітних проявів суспільного життя, щоб вони могли користуватися благами культури і цивілізації та спільно їх творити.

Метою інтеграції особи є протидія тенденціям сегрегації, ізоляції, неприйняття, стигматизації, нетерпимості та дискримінації щодо осіб з обмеженими можливостями [9]. Кінцевою метою інтеграційної діяльності є підготовка молодих людей під час навчання до гідного життя у відкритій спільноті та активного виконання ними різноманітних соціальних ролей. За інклюзивною концепцією кожен заклад вищої освіти приймає молодь з обмеженими можливостями, і найважливішим елементом цієї зміни є те, що вони разом зі своїми

однолітками відвідують відповідні заклади. Усі студенти отримують персоналізовану підтримку у вигляді індивідуального навчального плану як індивідуалізацію розвитку та виховання.

Інклюзивну освіту можна розглядати як нову парадигму мислення щодо несегрегованого навчання та діяльності, спрямованої на його поширення [2]. Тому, інклюзивна освіта вимагає прийом та навчання молоді у закладах вищої освіти незалежно від труднощів і відмінностей, які вони виявляють. Для осіб з особливими освітніми потребами – це можливість навчатися у звичайних закладах, можливість підтримувати стосунки, засвоювати цінності та вчитися в міру своїх можливостей. Однак, для закладів вищої освіти це новий, важкий виклик, необхідність замислитися над функціонуванням університету в новому вимірі.

Системи інклюзивної освіти не лише намагаються забезпечити якомога більшу групу студентів нормальною освітньою кар'єрою, але й наблизити молодь до первинної інтеграції. Інклюзивна освіта є важливою ланкою в процесі наближення молоді один до одного, на початку XXI століття це не лише виклик для закладу, а й можливість для всіх його учасників [11]. Зазначена стратегія заснована на нероздільному поширенні в освіті, де молодь з особливими освітніми потребами знайдуть відповідні умови для навчання. Таким чином, початкове поняття «інклюзія в освіті», прирівняне до включення студентів з особливими потребами до основного освітнього потоку можна розглядати в більш широкому значенні.

ЮНЕСКО запропонувала таке розуміння цього явища: «Інклюзивна освіта – це постійний процес, спрямований на пропозицію високоякісної освіти для всіх та повагу до різноманітності, різних потреб і здібностей, особливостей та очікувань студентів та громад, усуваючи всі форми дискримінації» [4]. Ця позиція підкріплюється тим, що теорія інклюзії порушує питання, пов'язані з правом особи відвідувати масовий заклад, де їй має бути гарантована необхідна підтримка для правильного розвитку, де її поважатимуть і цінуватимуть такою, яка вона є.

Кожній молодій людині слід надавати підтримку та допомогу не лише через розумову чи фізичну вади, а й через бідність, походження, расу, національність чи соціальну непристосованість. З іншого боку, інклюзія не може означати анексію, нав'язування, надання автономії, позбавлення незалежності, або вона не може полягати в прийнятті спроб соціального домінування з боку маргінальних меншин [12]. Набуття освіти сприяє

самореалізації та активній громадянській позиції в демократичних суспільствах, де соціокультурне розмаїття поважається під час підготовки до кар'єрного росту.

Здобуття освіти також відіграє важливу роль у створенні інтегрованого суспільства, запобігання дискримінації, маргіналізації, расизму та ксенофобії, а також просуванні основних цінностей розвинутих суспільств, таких як толерантність та повага до прав людини. В епоху знань та глобалізації створення внутрішньо узгодженого та відкритого освітнього простору навчання буде важливим для майбутнього громадян. Боротьба з стигматизацією людей з обмеженими можливостями сприяла розвитку інклюзивного соціального руху, освіта є спільним благом усього суспільства, вона керується принципами декларації прав людини [6]. Право на освіту є одним із основних прав людини, освіта є загальнолюдською цінністю, її стратегія включає прагнення до сьогодення та майбутнього.

Соціально-політичні рекомендації щодо розширення освіти, опубліковані Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, забезпечують належну освіту більшості молоді та підвищують ефективність усієї системи освіти. Наведені аргументи є вираженням консенсусу стосовно майбутніх напрямів розвитку освіти для людей з особливими освітніми потребами. Заклади вищої освіти, так звані «університети третього віку», мають зменшити диспропорції між студентами та слухачами і надати їм рівні можливості для навчання з урахуванням їхніх індивідуальних освітніх потреб [10].

Основним принципом зазначеної концепції є переконання, що заклади вищої освіти повинні приймати всіх незалежно від їх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних чи інших умов. Це стосується також талановитої молоді, працюючих осіб, етнічних чи соціокультурних меншин. Зазначені аспекти поставили перед освітніми системами низку різноманітних проблем, у контексті цих рекомендацій термін «особливі освітні потреби» відноситься до всіх осіб, чий потреби виникають через інвалідність».

Інклюзивну освіту слід розглядати як допомогу в розвитку кожної молодої людини, незважаючи на будь-які перешкоди, а фізична і психологічна реабілітація в умовах інклюзивної освіти не може бути дискваліфікуючим фактором [8]. Управлінські підходи на засадах диференційованості характерні принципом універсальності, визнанням необхідності діяти на благо закладів вищої освіти, які вітатимуть кожного, поважають

відмінності, сприяють навчанню та реагують на індивідуальні потреби студентів та слухачів.

Особливі потреби мають стати частиною загальної освітньої стратегії, а також нової державної гуманітарної політики, спрямованої на ґрунтовну реформу надання освітніх послуг. Диференційований управлінський підхід спрямовує взаємний обмін і взаємодії за межі самої особи, викликає специфічне міжособистісне спілкування, пов'язане з необхідністю вийти за межі власної культури, формує здатність бути і функціонувати на культурному, інтелектуальному, психологічному, соціальному, культурному та політичному кордоні [4].

Диференційованість повинна ґрунтуватися на біологічних і характерологічних особливостях, пов'язаних з соціокультурним статусом, або зумовленими культурною чи релігійною приналежністю, на просторі сучасної вищої освіти помітні економічні, соціальні, культурні та мовні нерівності. Через різноманітність освітніх потреб та психофізичних здібностей молоді найкращим рішенням є індивідуальна робота, тобто перехід у мисленні від турботи до задоволення, потреб колись вузької групи осіб з особливими потребами до широкої перспективи сприйняття.

Висновки з проведеного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Формування та реалізація освітньої діяльності з ідеями інклюзії, виходячи з того, що в кожній молодій людині, незалежно від рівня інтелектуальної підготовленості, соціального статусу, культурної приналежності є важливий потенціал з точки зору соціального розвитку набуває все більшого значення. Активна участь у різноманітній соціокультурній реальності, що динамічно змінюється, вимагає не лише здобуття знань, а й низки компетенцій. Тому, інклюзія вимагає широкого бачення, реалізованого через турботу про різні категорії студентів, не виключаючи тих, кому особливо загрожує відчуження.

Адміністрації закладів вищої освіти повинні робити акцент на системних, комплексних організаційних рішеннях, які підтримують рівні соціальні можливості. Державну гуманітарну політику в контексті диференціації управлінських підходів слід розглядати як розроблену концепцію координації з особливим акцентом на вирівнюванні людських можливостей та протидії соціальному дисбалансу. Диференціація управлінських підходів поєднує стратегію державної гуманітарної політики в цілому та її основні завдання і стратегію управління людським капіталом закладів вищої освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державний сектор і функції держави у період кризи / О. Й. Пасхавер, Л. Т. Верховодова, О. М. Кошик та ін. Київ : СПД Моляр С. В. 2009. 130 с.
2. Карп'як О. М. Адаптація особистості в системі політичних відносин (теоретико-методологічний аналіз) : монографія. Дніпродзержинськ : Середняк Т. К., 2012. 194 с.
3. Карп'як О. Адаптація особистості в системі політичних відносин (теоретико-методологічний аналіз) : монографія. Дніпродзерж. держ. техн. ун-т. Д.: Середняк Т. К., 2012. 194 с.
4. Кривоконь Н. Соціалізація та досвід особистості в контексті психології соціальної роботи. *Пробл. заг. та пед. психології* : зб. наук. пр. 2011. Т. 13, ч. 1. С. 223–231.
5. Куліченко В. Правова соціалізація особистості як об'єкт соціально-філософського аналізу : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Житомир. 2013. 20 с.
6. Коваленко О. Державне управління в процесі соціалізації суспільного відтворення. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2013. № 2. С. 71–75.
7. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. / О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода та ін. Київ : НІСД. 2015. 58 с.
8. Костюк І. Державне управління в Україні в період реалізації адміністративної реформи: основні поняття та категорії. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf
9. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций / пер. с англ. ; в 2 т. ; общ. ред. акад. Д. М. Гвишиани. Москва : Прогресс, 2017. Т. 1. 497 с.
10. Мамонов І. Публічне управління, державне управління, соціальна політика і місцеве самоврядування як складові соціального управління. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf
11. Меляков А. Гуманітарна сфера як предмет досліджень в науці державного управління. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Магістр, 2012. № 1. 205 с.
12. Парубчак І. О. Основні аспекти сучасних суспільно-політичних та управлінських відносин у системі міжнародного співробітництва. *Вісник Академії митної служби України. Серія : Державне управління*. 2013. Вип. 1(8). С. 170–177.
13. Чигур Р. Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філософія. 2015. Вип. 18. С. 96–102.